

จับ e-Books, e-Journals, e-Pamphlets and e-Art Exhibitions
มาใส่ชั้น e-Book Collection
Catching e-Books, e-Journals, e-Pamphlets and e-Art Exhibitions
to the Shelves of e-Book Collection

ดรรารัตน์ จุฬาพันธุ์ นภดล เอกผาชัยสวัสดิ์
หอสมุดสาขา วังท่าพระ และสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร
e-mail: chulapan81@hotmail.com, noppadol_aek@yahoo.com

บทคัดย่อ

หอสมุดสาขา วังท่าพระ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร เริ่มต้นโครงการจัดทำ e-book เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2545 จนถึงขณะนี้ e-book ที่หอสมุดฯ จัดทำเองและนำขึ้นให้บริการบนอินเทอร์เน็ต มีจำนวนประมาณ 1,000 เล่ม (ไม่นับรวม e-book ในโครงการวิทยานิพนธ์ออนไลน์จำนวนประมาณ 10,300 เล่ม) มีทั้งที่เป็นลักษณะของ e-book, e-journal, e-pamphlet, และ e-art exhibition กระจายกันอยู่ตามโครงการต่าง ๆ บนเว็บไซต์ของหอสมุดฯ นอกจากนั้นยังมี e-Book ที่จัดซื้อเป็นรายเล่มจากหลายสำนักพิมพ์จำนวน 100 เล่ม จึงมีแนวคิดที่จะนำ e-book ดังกล่าวมารวบรวมไว้ในฐานข้อมูลเดียวกันเป็น “e-book collection” ภายใต้ห้องสมุดดิจิทัล หอสมุดสาขา วังท่าพระ และนำเสนอในลักษณะเสมือนการเลือกหนังสือจากชั้น ซึ่งจะช่วยยกระดับบริการ “e-book collection” ให้เป็นจุดเด่นของหอสมุดฯ เป็นช่องทางที่เอื้อประโยชน์ทางวิชาการแก่ผู้ใช้บริการให้สามารถเข้าถึงข้อมูลฉบับเต็ม (Fulltext) ของ e-book ได้โดยการสืบค้นเพียงครั้งเดียว หอสมุดฯ จึงนำ D. C. Metadata มาใช้เป็นแนวทางการออกแบบฐานข้อมูล และใช้ภาษา PHP ในการจัดการระบบฐานข้อมูล ทำให้สามารถบริหารจัดการ e-book collection ของหอสมุดฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ:

อีบุ๊ก, หนังสืออิเล็กทรอนิกส์, ห้องสมุดดิจิทัล, ชั้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

Abstract

In 2002 Silpakorn University Library, Wang Thapra Branch, has set up e-book project for the first time. Up to present, The library has digitized resources and published for more than 1,000 e-books (excluding 10,300 e-books of Silpakorn's Thesis Online project). These e-books are in various forms: e-book, e-journal, e-pamphlet, e-art exhibition and distributed in each project under Wang Thapra library's website.

Moreover, there are about 100 e-books that purchased from different publishers. In 2013 the library has planned to collect all e-books together in “e-book collection” appeared online in the new Wang Thapra Digital Library’s website and presents them as same as choosing the books from bookshelves. The new service of “e-book collection” could be outstanding and academically helpful for the users to find e-books’ full-text easily by one time searching. The library has developed the digital collection management system by PHP Script, applying D.C. Metadata elements for digital resource description. So it is capable to manage e-book collection effectively since 2014.

Keyword:

e-Book, e-Journal, e-Pamphlet, Digital Library, eBookshelf

บทนำ

หอสมุดสาขา วังท่าพระ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร เริ่มต้นโครงการจัดทำ e-book เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2545 เพื่อจัดทำ e-book หนังสือในพระนิพนธ์ศาสตราจารย์ ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล จำนวน 77 เล่ม และได้จัดทำ e-book ในโครงการอื่น ๆ อีกอย่างต่อเนื่องทุกปี จนถึงขณะนี้ e-book ที่หอสมุดฯ จัดทำเองและนำขึ้นให้บริการบนอินเทอร์เน็ต มีจำนวนประมาณ 1,000 เล่ม (ไม่นับรวมจำนวน e-book ในโครงการวิทยานิพนธ์ออนไลน์ จำนวนประมาณ 10,300 เล่ม) ภายใต้โครงการ 7 โครงการ ได้แก่ โครงการ e-book หนังสือของศาสตราจารย์ ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล โครงการ e-book หนังสือหายาก โครงการ e-book on Art หนังสือ ตำรา งานวิจัยของมหาวิทยาลัยศิลปากร โครงการ e-book หนังสือของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี โครงการ e-journal วารสารที่ผลิตโดยหน่วยงานสังกัดมหาวิทยาลัยศิลปากร โครงการ e-pamphlet จุลสารที่ได้รับจากหน่วยงานต่าง ๆ และล่าสุดโครงการ e-art exhibition สื่อบัตรนิทรรศการศิลปะ ซึ่ง e-book เหล่านี้ไม่สามารถจัดซื้อได้จากแหล่งใด นอกจากนั้นยังมี e-book ที่จัดซื้อเป็นรายเล่มและได้สิทธิ์เป็นเจ้าของจากสำนักพิมพ์ต่างประเทศหลายแห่งจำนวนประมาณ 100 เล่ม การที่หอสมุดฯ มี e-book ทั้งหมดรวมกันประมาณ 1,000 เล่ม แต่กระจัดกระจายกันอยู่ตามโครงการต่าง ๆ บนเว็บไซต์ของหอสมุดฯ ทำให้เกิดปัญหาในการเข้าถึงสารสนเทศหลายประการ เช่น ผู้ใช้บริการต้องเข้าไปที่หน้าเว็บแต่ละโครงการต่าง ๆ เอง ไม่สามารถสืบค้นและเข้าถึงเนื้อหาของ e-book ได้ในคราวเดียว เกิดความสับสนในการรับข่าวสารประชาสัมพันธ์ ฯลฯ หากหอสมุดฯ สามารถนำสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวทั้งหมดมารวบรวมไว้ในที่เดียวกันในลักษณะของ “e-book collection” ภายใต้ห้องสมุดดิจิทัล หอสมุดสาขา วังท่าพระ จะช่วยยกระดับการบริการ “e-book collection” ให้เป็นจุดเด่นของหอสมุดฯ เป็นช่องทางที่เอื้อประโยชน์ทางวิชาการแก่ผู้ใช้บริการให้สามารถเข้าถึงเนื้อหา e-book เหล่านี้ได้โดยการสืบค้นเพียงครั้งเดียว นอกจากนั้น การออกแบบให้หน้าเว็บเสมือนการเลือกหนังสือจากชั้นที่ผู้ใช้จะเห็นหนังสือทุกเล่มวางอยู่เรียงกัน ผู้ใช้บริการสามารถเลือกดูจากหน้าปกหนังสือเป็นลำดับแรก เมื่อสนใจแล้วจึงเปิดเข้าไปข้างในเล่ม ทำให้คอลเลกชันนี้ดูสวยงาม ทันสมัย สะดวกสบายในการอ่าน เพิ่มโอกาสในการใช้บริการ ทำให้ผู้ใช้บริการมีรู้สึกคุ้นเคยเสมือนได้เลือกหยิบหนังสือจากชั้นมาอ่านจริง ๆ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวม e-book ทั้งหมดจากโครงการต่าง ๆ ของหอสมุดฯ และ e-book ที่จัดซื้อไว้ให้มาอยู่ในที่เดียวกัน
2. เพื่อสร้างฐานข้อมูล e-book ในการบริหารจัดการ e-book collection ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่ออำนวยความสะดวกในการสืบค้นและเข้าถึงสารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ
4. เพื่อนำเสนอเว็บไซต์ “e-book collection” ให้มีรูปแบบสวยงาม น่าสนใจ จนเป็นจุดเด่นของห้องสมุดดิจิทัล หอสมุดสาขา วังท่าพระ

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

คณะทำงานในโครงการจัดทำ e-book ชุดต่าง ๆ จัดทำบัญชีรายการ e-book ของแต่ละโครงการ ประกอบด้วยข้อมูลรายการทางบรรณานุกรมพร้อมรายละเอียดเกี่ยวกับไฟล์ e-book ส่งให้ผู้ดำเนินงาน e-book Collection สรุปผลการรวบรวม e-book ดังนี้ หนังสือหายาก 501 เล่ม หนังสือศิลปการวิชาการ 89 เล่ม หนังสือศาสตราจารย์ ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล 77 เล่ม หนังสือศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี 17 เล่ม สุนิพัตรนิทรรศการศิลปะ 84 เล่ม จุลสาร 270 ฉบับ และ e-Book จัดซื้อรายการเล่มอีก 100 เล่ม รวมทั้งหมด 1,138 เล่ม จากนั้นจึงดำเนินงานตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ของหนังสือ วารสาร และเอกสารต่าง ๆ พร้อมไฟล์ e-book ทั้งหมดที่โครงการต่าง ๆ ของหอสมุดฯ จัดส่งมาให้

2. ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ e-book ในฐานข้อมูลวิชาการของหอสมุดฯ

ขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรม

1. ออกแบบฐานข้อมูลโดยอ้างอิงจาก D.C. Metadata และสร้างฐานข้อมูล
2. ออกแบบเว็บไซต์ e-book Collection
3. ออกแบบโปรแกรมด้วยผังงาน (Flowchart) เพื่อกำหนดขั้นตอนการทำงานของโปรแกรม รูปแบบการทำงานของโปรแกรม วิธีการประมวลผลภายในโปรแกรม หลังจากนั้นเขียนโปรแกรมด้วย PHP Script ในการจัดการข้อมูลที่อยู่ในฐานข้อมูล
4. ทดสอบระบบที่พัฒนาด้วย PHP Script ด้วยการทดลองใส่ข้อมูลจริงทั้งส่วน backend (ระบบที่ใช้จัดการข้อมูลที่ต้องการแสดง) และ frontend (ระบบที่ใช้ในการแสดงเนื้อหา) หากพบข้อผิดพลาด จะทำการแก้ไขโปรแกรม

ขั้นตอนการบันทึกข้อมูลและเผยแพร่

หลังจากที่ได้เก็บรวบรวมและพัฒนาโปรแกรมเรียบร้อยแล้วจะเป็นขั้นตอนการบันทึกข้อมูลและเผยแพร่ดังนี้

1. บันทึกรายการข้อมูลของหนังสือ และ Upload ไฟล์ PDF และ e-flipBook
2. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
3. เปิดบริการ e-book บนเว็บไซต์หอสมุดฯ

เดิม e-book ในโครงการต่าง ๆ ของหอสมุดฯ จัดทำโดยการแปลงเอกสารให้เป็นไฟล์ดิจิทัล จากนั้นใช้โปรแกรมตกแต่งภาพเพื่อลดบร็องรอยสกปรก ปรับแต่งส่วนที่ชำรุดขาดหายหรือไม่ชัดเจน แล้วบันทึกเป็นไฟล์ PDF โดย

ตั้งชื่อไฟล์เป็นเลขเรียกหนังสือ (call number) ตามหนังสือต้นฉบับ ตรวจสอบความถูกต้องให้เรียบร้อยก่อนนำขึ้นให้บริการบนเว็บไซต์ของแต่ละโครงการ การจัดทำ e-book อย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า 10 ปี ทำให้เกิด e-book จำนวนมาก หอสมุดฯ ตระหนักถึงปัญหาในการให้บริการ e-book ที่กระจัดกระจายกันอยู่หลายที่หลายทาง ประกอบกับการพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้ามากขึ้น นับว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะรวบรวมให้ e-book ทั้งหลายได้มารวมอยู่ในฐานข้อมูลเดียวกัน จึงเริ่มจัดตั้งโครงการพัฒนา e-book collection ขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2556 ภายใต้เว็บไซต์ “ห้องสมุดดิจิทัล หอสมุดสาขา วังท่าพระ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร” นอกจากนั้นยังได้จัดซื้อโปรแกรมสำหรับทำ e-flipbook มาใช้และนำไฟล์ PDF เดิมที่บันทึกไว้แล้วมาแปลงเป็น e-flipbook เพื่อจัดบริการ e-book เพิ่มขึ้นอีกรูปแบบหนึ่ง เพื่อให้ความรู้ที่คุ้นเคยเหมือนผู้ใช้บริการได้อ่านจากหนังสือจริง ๆ และสะดวกสบายมากกว่าการอ่านจาก e-book ที่เป็นไฟล์ PDF ทั้งนี้ หอสมุดฯ ได้นำเสนอ e-book ทั้ง 2 รูปแบบไว้ให้ผู้ใช้บริการเลือกอ่านได้ตามต้องการ

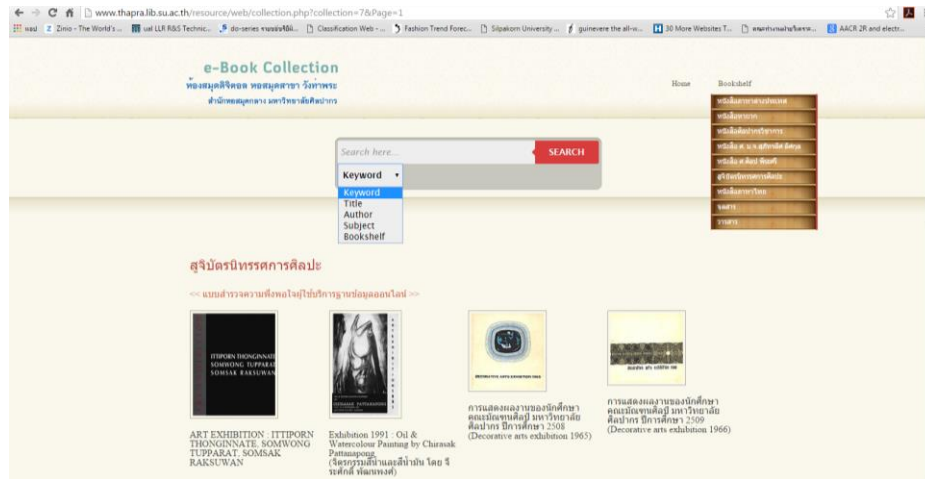
การจัดทำเว็บไซต์ e-book collection ซึ่งนำ e-book มารวมกันในฐานข้อมูลเดียวนั้น หอสมุดฯ มีแนวคิดที่จะจัดแสดงหนังสือทั้งหมดวางเรียงกันในชั้นหนังสือ (bookshelf) ตามชื่อเรื่องและจัดวางให้เห็นหน้าปกหนังสือทุกเล่มเพื่อให้ผู้ใช้บริการได้เห็นและเกิดความสนใจอยากเข้าไปเปิดดูเนื้อหาข้างใน เป็นการส่งเสริมการอ่าน e-book นอกจากนั้นยังแบ่งชั้นหนังสือตามประเภท/ลักษณะของ e-book ที่คาดว่าจะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้บริการ และต้องสืบค้นจากคำค้น ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง หัวเรื่อง ได้ด้วย ดังนั้น การบริหารจัดการด้วยฐานข้อมูลจึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งได้ประยุกต์ใช้ D.C. Metadata เป็นแนวทางในการออกแบบฐานข้อมูลและเลือกใช้ภาษา PHP Script ในการจัดการระบบฐานข้อมูล ตลอดจนมีหน้าเว็บสำหรับบันทึกข้อมูลรายการ e-book โดยผู้ปฏิบัติงานจะต้องมี login และ password เพื่อเข้าไปบันทึกข้อมูลรายการบนหน้าเว็บของ e-book แต่ละเล่มด้วยตนเอง

ผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการดำเนินงานทำให้เกิดเว็บไซต์ “e-book Collection ห้องสมุดดิจิทัล หอสมุดสาขา วังท่าพระ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร” ซึ่งจัดการด้วยระบบฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นใช้เอง สามารถนำ e-book ทั้งที่จัดทำเองและจัดซื้อเป็นรายเล่ม (รวมจำนวนประมาณ 1,100 เล่ม) ขึ้นให้บริการเป็นผลสำเร็จ เมื่อผู้ใช้บริการสืบค้นจากช่อง SEARCH หรือเลือกจากหน้าปกหนังสือที่ต้องการโดยตรง จะได้เข้าถึงเนื้อหาฉบับเต็ม (Fulltext) ซึ่งจะเปิดอ่านทั้งเล่มจากหน้าจอหรือดาวน์โหลดจากไฟล์ PDF ให้อ่านภายหลังก็ได้ แต่จำกัดการใช้บริการเนื้อหาฉบับเต็มให้ใช้ได้เฉพาะภายในเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของมหาวิทยาลัยศิลปากรเท่านั้นเพื่อป้องกันปัญหาลิขสิทธิ์ ผู้ใช้บริการภายนอกเครือข่ายเมื่อเข้าไปที่เว็บไซต์จะเห็นหน้าปกหนังสือทุกเล่ม หากสนใจอ่านเนื้อหาฉบับเต็มต้องมาใช้บริการที่หอสมุดฯ ด้วยตนเอง

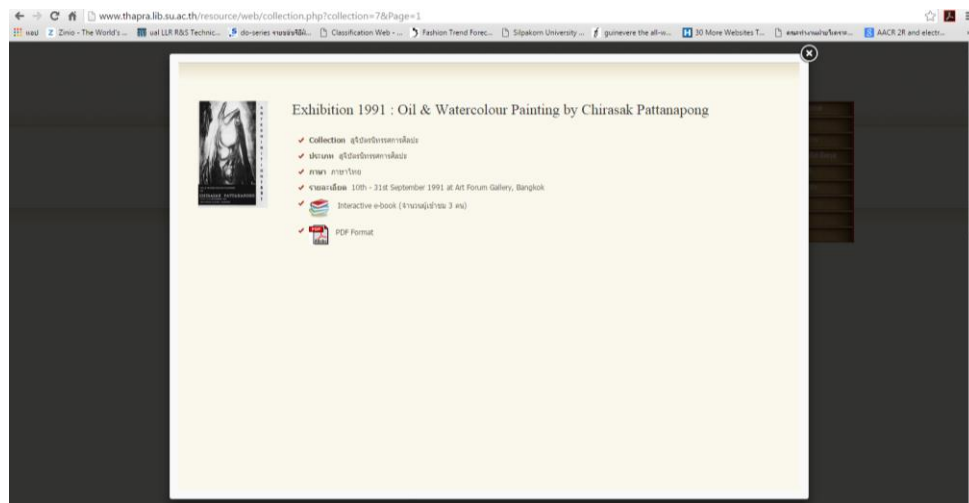
ขั้นตอนการใช้บริการ e-book จาก e-book Collection มีดังนี้

1. เข้าใช้บริการผ่านเว็บไซต์ e-Book Collection ห้องสมุดดิจิทัล หอสมุดสาขา วังท่าพระ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร <<http://www.thapra.lib.su.ac.th/resource/web/index.php>>
2. สืบค้นผ่านช่องทาง “Search” กลางหน้าจอด้านบน ซึ่งเลือกค้นได้จาก Keyword, Title, Author, Subject หรือเลือกจาก Bookshelf ที่มุมบนขวาจะพบประเภทที่จัดกลุ่มไว้เป็นหนังสือภาษาต่างประเทศ หนังสือหายาก หนังสือศิลปการวิชาการ หนังสือ ศ.ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล หนังสือ ศ.ศิลป์ พีระศรี สุจิตร์นิพนธ์การศิลปะ หนังสือภาษาไทย จุลสารและวารสาร

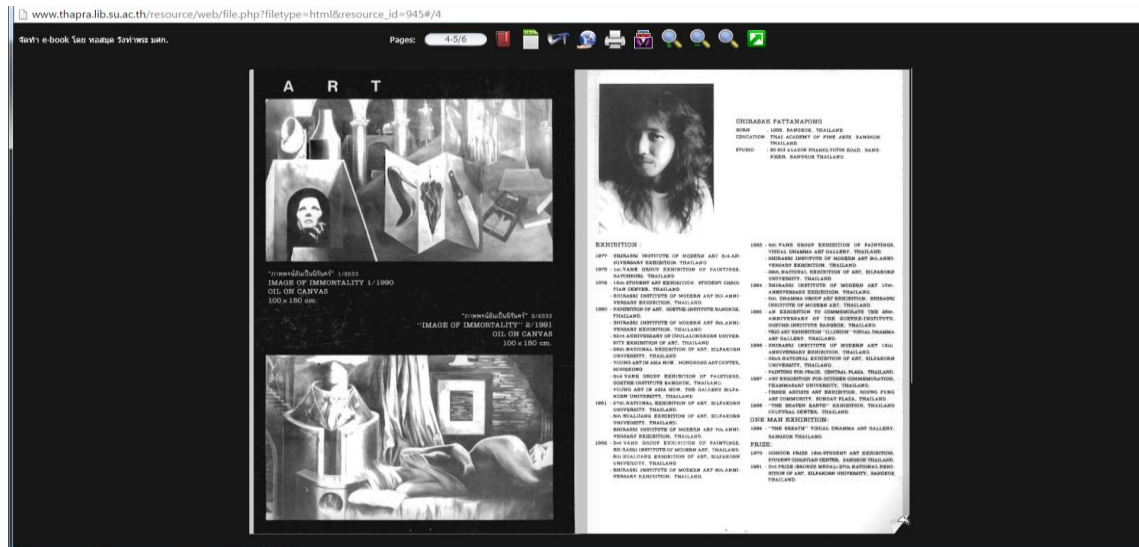
ภาพที่ 1 หน้าแสดงช่องทางการสืบค้นและ Bookshelf

2. เลือกเล่มที่ต้องการจากหน้าปกหนังสือ จะพบหน้าแสดงข้อมูลรายการของหนังสือเล่มนั้นพร้อมรูปแบบให้เลือก (สัญลักษณ์รูปกองหนังสือ และไฟล์ PDF) ว่าต้องการอ่าน e-book แบบ Interactive e-Book หรือ PDF format

ภาพที่ 2 หน้าแสดงข้อมูลรายการหนังสือและรูปแบบ e-book ให้เลือก 2 แบบ

3. ถ้าเลือกรูปแบบ e-book ในรูปแบบ interactive e-book หรือ e-flipBook

ภาพที่ 3 หน้าแสดง e-book ในรูปแบบ interactive e-book หรือ e-flipbook

4. ถ้าเลือกรูปแบบ e-book ในรูปแบบ PDF

ภาพที่ 4 หน้าแสดง e-book ในรูปแบบ PDF

จากการสัมภาษณ์และสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้บริการเกี่ยวกับ e-book collection พบว่า ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เห็นว่าการนำหนังสือหายากมาทำ e-book ให้ประโยชน์ทางวิชาการดีมาก สามารถใช้บริการได้สะดวกโดยไม่ต้องเข้ามาที่หอสมุดฯ มีการบอกต่อกันในกลุ่มเพื่อนโดยแนะนำไว้ใน Timeline Facebook หรือโพสต์ใน blog นอกจากนี้ยังเสนอแนะให้นำหนังสือภาษาต่างประเทศมาทำ e-book ด้วยเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งหอสมุดฯ ได้แจ้งให้ทราบว่าไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากปัญหาลิขสิทธิ์ และอาจารย์หลายท่านเคยใช้บริการแล้วจึงอนุญาตให้หอสมุดฯ นำหนังสือตำรา ผลงานวิชาการและงานวิจัยของท่านมาทำ eBook ได้ทุกเล่ม

การนำไปใช้ประโยชน์

นับตั้งแต่หอสมุดฯ เปิดบริการ eBook Collection บนเว็บไซต์ตั้งแต่ พ.ศ. 2557 และทำประชาสัมพันธ์เพื่อแนะนำและเผยแพร่ให้ประชาคมมหาวิทยาลัยศิลปากรได้รับทราบทั่วกันหลายช่องทาง เมื่อเปิดบริการได้ระยะเวลาหนึ่งแล้วจึงสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อบริการสารสนเทศดิจิทัลของหอสมุดสาขา วังท่าพระ ผลการประเมินอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งหอสมุดฯ ได้นำข้อเสนอแนะมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้ฐานข้อมูลสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ปัจจุบันหอสมุดฯ ยังคงมีโครงการจัดทำ e-book ทุกปีอย่างต่อเนื่อง ทำให้จำนวน e-book ใน e-book collection เพิ่มปริมาณมากขึ้นปีละหลายร้อยเล่ม สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้ดีขึ้น ซึ่งฐานข้อมูลที่พัฒนาให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะรองรับข้อมูลในอนาคต ทั้งยังอำนวยความสะดวกให้กับคณะทำงานโครงการจัดทำ e-book ชุดต่าง ๆ เพราะ e-book ที่จัดทำใหม่จะเข้ามารวมอยู่ในฐานข้อมูลเดียวกัน เพียงแค่ผู้ปฏิบัติงาน login เข้าระบบเพื่อบันทึกข้อมูลรายการ Metadata บนหน้าเว็บและ link ไฟล์เข้าฐานข้อมูลเท่านั้น ส่วนผู้บริการก็ได้รับความสะดวกเพราะเห็นหน้าปกหนังสือทุกเล่มที่มีใน e-book Collection แค่เลือกประเภทสิ่งพิมพ์ที่ต้องการและคลิกเข้าไปในเล่มก็ได้อ่านเนื้อหาฉบับเต็ม หรือต้องการจะสืบค้นข้อมูลก็เพียงแค่พิมพ์คำค้นเข้าไปก็สามารถเข้าถึงตัวเล่มได้แล้ว

รายการอ้างอิง

- Barbara Brynko. (2013). What's Trending in Ebooks. *InformationToday*, 30(9), 33-35.
- Morris, J. j. (2015). Home Grown Ebooks.: North Carolina's Collaborative Ebook Pilot Project. *Collaborative Librarianship*, 7(1), 16-21.
- O'Connell, B., & Haven, D. (2013). eBooks As a Collection and a Service: Developing a Public Library Instruction Program to Support eBook Use. *Journal Of Library Innovation*, 4(1), 53-66.